

Stockholm den 6 september 2024

Yttrande angående Ansvar och oberoende – public service i oroliga tider (SOU 2024:34)

Inledning och sammanfattning

Svensk biblioteksförning är en intresse- och medlemsorganisation för bibliotek och bibliotekarier. Medlemmar är alla typer av bibliotek och de som arbetar där.

Medlemmarna finns i hela Sverige.

I Svensk biblioteksförnings remissvar kommer fokus främst att ligga på Utbildningsradions (UR) förutsättningar och verksamhet. En stark public service är viktigt för såväl biblioteksväsendet som Sverige i stort, men i den utsträckning biblioteken använder sig av public service, är det främst UR:s program som är av relevans.

Svensk biblioteksförning vill särskilt lyfta följande punkter:

- **UR:s ekonomiska förutsättningar.** Betänkandet ger UR ett breddat uppdrag vad gäller beredskap och granskning, samtidigt som inga ambitionssänkningar ges vad gäller kärnuppdraget. Utan den resurstärkning på 85 miljoner kronor som UR äskat ser Svensk biblioteksförning att programutbudet kommer att bli lidande.
- **Folkbildningsuppdraget.** Public services folkbildningsuppdrag är oerhört viktigt. Svensk biblioteksförning ser att folkbildningen urholkas på flera fronter, bland annat genom neddragningar av studieförbundens statliga medel och att folkbibliotekens ekonomi under lång tid har gröpts ur i relation till övrig kommunal verksamhet. Det är därför av yttersta vikt att UR, men även Sveriges television (SVT) och Sveriges radio (SR), får möjlighet att stärka sitt folkbildningsuppdrag under tillståndsperioden. Urholkningar av public service-bolagens budgetar bidrar till en större neddragning av den svenska folkbildningen, vilket slår mot hela befolkningen.

- **Medie- och informationskunnighet.** Det är av yttersta vikt att public service, i synnerhet UR, arbetar med allmänhetens medie- och informationskunnighet. För UR finns det stora möjligheter framöver att samarbeta med skolbibliotekarier, då alla elever ska ha tillgång till en skolbibliotekarie från och med höstterminen 2025.
- **Beredskap.** Både public service och biblioteken – särskilt folkbiblioteken – spelar en viktig roll i tider av kris och krig. Precis som public service är biblioteken en viktig informationskälla i krissituationer. I det kommunala beredskapsarbetet utses folkbiblioteken ofta till informationsnoder. Här kan public service och biblioteken samverka.

Allmänna synpunkter

Svensk biblioteks förening är positiva till att betänkandet tar avstamp i den oroliga omvärlden. Utan ett stabilt public service står Sverige sämre rustade i tider av kris och krig. Betänkandet lyfter också i samband med public service-bolagens arbete med beredskap att det finns stora behov av investeringar, särskilt för UR, för att kunna möta de säkerhetskrav som finns. Det uttryckta behovet av investeringar möts dock inte med en ökning av medel i nivå som behövs för att rusta UR. Frågan är hur UR ska kunna beredskapssäkra sin verksamhet och samtidigt bedriva den på den nivå som betänkandet föreslår. Svensk biblioteks förening är oroliga över att UR tvingas dra ner ambitionerna i sin programverksamhet.

Svensk biblioteks förening ser med stor oro på att kommittén inte är eniga om slutbetänkandet. För att säkra oberoendet såväl som för att kunna planera sin verksamhet, måste public service-bolagen få verka med stabila förutsättningar under hela tillståndsperioden. Att förutsättningarna kan komma att förändras med en annan regeringssammansättning är mycket problematiskt.

5. En lag om public service och teknikneutrala villkor

Svensk biblioteks förening har inga synpunkter på om det bör införas en ny public service-lag istället för radio- och tv-lagen. Viktigt är, oavsett hur regeringen väljer att reglera public service i lag, att public service styrs på ett sätt som värnar dess oberoende och självständighet från politiskt inflytande.

6.5.1 Ökade möjligheter till granskning av innehåll

Svensk biblioteks förening tillstyrker att granskningsnämnden ska granska publiceringar från public service-företagen, oavsett på vilken plattform publiceringen sker.

8.4.5 Folkbildningsuppdraget

Svensk biblioteks förening tillstyrker förslaget om att villkoret att programutbudet som helhet ska präglas av folkbildningsambitioner ska gälla även nästa tillståndsperiod.

Ett av public service viktigaste folk- och utbildningsuppdrag handlar om medie- och informationskunnighet (MIK). Svensk biblioteks förening är positiva till att betänkandet

också lyfter det. Här ser vi självklara samarbeten framöver med folkbiblioteken. UR bör även särskilt samarbeta med skolbiblioteken vad gäller MIK. Skolbibliotekarier är experter på frågor som MIK och källkritik och från hösten 2025 ska alla elever ha tillgång till en skolbibliotekarie. Ett samarbete mellan UR och skolbibliotekarierna har förutsättningar att bli framgångsrikt. Svensk biblioteks förening menar att det bör framgå av UR:s uppdrag att de ska samarbeta med skolbibliotekarier i frågor som rör MIK.

Svensk biblioteks förening anser att public service-bolagen inom folkbildningsuppdraget bör få ett uppdrag att samverka med de offentligt finansierade biblioteken, särskilt folk- och skolbiblioteken. Folkbildning handlar om att stärka resiliensen hos befolkningen genom kunskap och en förståelse för hur du som individ tillgodogör dig kunskap och information. Folkbildningen lägger en grund för samhällets hela beredskapsarbete. Det går inte att frångå den från public service-bolagens – eller biblioteketens – beredskap.

Mer specifikt är UR:s folkbildningsuppdrag viktigt för biblioteken. Till exempel kan program som Seniorsurfarna användas i folkbibliotekens uppdrag att stärka invånarnas kunskaper i informationsteknik. UR:s program blir stöd i folkbibliotekens programverksamheter.

Public service-bolagen har även initierat olika samarbeten med bibliotek som en del av folkbildningsuppdraget.

Svensk biblioteks förening bidrog till att sprida SVT:s Historien om Sverige till folkbiblioteken så att de i samband med att serien gick på TV kunde arbeta med programmet på sina egna biblioteksenheter. Samarbetet föll mycket väl ut och är ett gott exempel på hur public service folkbildningsuppdrag kan stärkas i samarbete.

Ett annat gott exempel på samarbete är det pilotprojekt som UR och Götabiblioteken har, där låntagare har tillgång till UR Access via lånekortet och det är sökbara i Götebibliotekens katalog.¹ Att UR:s program blir tillgängliga via biblioteken bidrar både till bibliotekens och UR:s folkbildningsuppdrag och gör dessutom UR:s program mer tillgängliga.

Svensk biblioteks förening ser stora vinster med att public service-bolagen, UR i synnerhet, får i uppdrag att inom folkbildningsuppdraget samarbeta med bibliotek.

8.4.8 Stärkt kvalitet i utbudet på de nationella minoritetsspråken och teckenspråk

Svensk biblioteks förening tillstyrker förslagen om public services arbete med de nationella minoritetsspråken och teckenspråk. Biblioteken har enligt lag ett uppdrag att tillhandahålla litteratur på de nationella minoritetsspråken. Ett kvalitativt och brett

¹ Läs mer på <https://www.gotabiblioteken.se/ur>

utbud av program på de språken inom public service bidrar även till bibliotekens arbete med dem.

11 Tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning

Ett av public services viktigaste uppdrag är att vara tillgängliga för alla, även personer med olika typer av funktionsnedsättningar. Svensk biblioteksforening tillstyrker därför utredningens förslag om att villkoren för tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning görs teknikneutrala, samt att tillgänglighetskraven i marknätet kvarstår.

Precis som för public service är personer med funktionsnedsättning en viktig målgrupp för biblioteken. Även här kan biblioteken stärkas av att public services utbud för målgruppen är bred och kvalitativ. Svensk biblioteksforening delar UR:s syn på att bolaget saknar resurser för att utveckla och tillämpa tillgänglighetstjänster. Bolaget behöver en resursförstärkning för att kunna klara tillgänglighetsuppdraget. Se mer under rubrik *19 Medelstilldelning*.

15.4 Ytterligare uppföljning under tillståndsperioden

Svensk biblioteksforening avstyrker ytterligare uppföljning under tillståndsperioden. Public service har, och har länge haft, ett högt förtroende hos allmänheten. I betänkandet finns i övrigt heller inga signaler om att public service-bolagen missköter sina uppdrag. Det är svårt att se att ytterligare uppföljning leder till högre kvalitet av verksamheten eller att brister upptäcks som inte upptäcks i ordinarie granskning. Med tanke på kostnader i tid och arbete som extra granskning innebär, ser Svensk biblioteksforening dessutom att ytterligare granskning kostar mer än det smakar. Ska public service åläggas ytterligare uppgifter, måste detta täckas med högre medelstilldelning, vilket det inte gör.

18.2 Beredskapsfrågor

Svensk biblioteksforening är positiva till tydliggörandet att UR inom ramen för sitt beredskapsuppdrag även planera för att fungera vid skärpt beredskap. Vi är även till positiva till skrivningarna om UR:s roll för utbildningsväsendet vid krig eller sådan beredskap.

Svensk biblioteksforening ser likheter mellan public services roll i kris och krig och folkbibliotekens. Det är verksamheter med stort förtroende hos allmänheten och människor vänder sig dit för information. I många kommuner är folkbiblioteken utsedda till så kallade informationsnoder vid kris, vilket public service-bolagen kan dra nytta av lokalt. UR kan och bör i sitt beredskapsarbete också se hur samarbete kan ske med folkbiblioteken, men även med skolbiblioteken, särskilt när det kommer till frågor om MIK.

18.4 VMA och andra meddelanden av vikt för allmänheten

Svensk biblioteksforening tillstyrker forslagen om Sveriges radios och SVT:s uppdrag att formedla VMA och andra meddelanden av vikt for allmanheten. Som namnt i stycket innan, har folkbiblioteken i manga kommuner en viktig roll som informationspunkter vid kris. Public service-bolagen bor fa i uppdrag samarbeta med folkbiblioteken for att fa ut viktig information till allmanheten vid kriser for dem som till exempel inte har tillgang till FM-radio om internet och/eller mobilnätet gar ner, eller behöver extra stöd for att ta emot information.

19 Medelstilldelning

Svensk biblioteksforening ser med glädje pa hur utredningen pa manga omraden vill starka UR och UR:s verksamhet, men medelstilldelningen skapar inte rätt förutsättningar for det. Svensk biblioteksforening tillstyrker UR:s askande av 85 miljoner kronors ökning av medlen for 2026 och darefter en ökning pa 2 procent.

Det är oroväckande for folkbildningen om UR inte får medel for att täcka sina behov av utveckling och beredskapsförstärkning. Svensk biblioteksforening ser att folkbildningen urholkas pa flera fronter, bland annat genom neddragningar av studieförbundens statliga medel och att folkbibliotekens ekonomi under lang tid har gröpts ur i relation till övrig kommunal verksamhet. Studieförbunden och folkbiblioteken är två viktiga folkbildningsaktörer, liksom UR. Folkbildningens ekosystem kräver resurser for att fungera, om flera, eller alla, aktörer får mindre pengar samtidigt drabbar det allmanheten.

UR har behov av de medel de askar for att kunna beredskapssäkra sin verksamhet och samtidigt klara av att leverera den programverksamhet de är ålagda att göra. I dessa oroliga tider har Sverige inte råd att låta UR falla efter vare sig i beredskapsarbetet, utbildnings- eller folkbildningsområdet eller den verksamhet de bedriver for nationella minoriteter och personer med funktionsnedsättning. De utvecklingspotential Svensk biblioteksforening ser i UR:s samarbete med folk- och skolbibliotek kommer heller inte att gå att realisera utan medelsförstärkning.

Det resurstillskott som UR begärt pa 85 miljoner kronor, med en uppräknig pa 2 procent årligen, bor de också få for att kunna möta de behov som ställs i utredningen, men även av användarna.

Av samma skäl tillstyrker Svensk biblioteksforening att även SR och SVT får de medel de askat. Medelstilldelningen i betänkandet är för lågt for att bolagen ska kunna leva upp till sina föreslagna uppdrag och samtidigt stärka beredskapen.

I detta ärende har Svensk biblioteksforenings styrelse beslutat. Lisa Gemmel har varit föredragande.

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'H Öberg', written in a cursive style.

Helene Öberg

Ordförande

Svensk biblioteksforening